

თუ ნაწევრთა მთელი პომისა. უნ

ხის გენიოსობამ ორი უბრალო სიტყვით გადაჭრა. ამგვარი სამაგალითო და სამარგალიტო ყველგან არ მოიპოვება და არც ბევრია, რადგანაც ხალხურ ნაწარმოებშიც მტრნაყოფობა არის ხოლმე. მოვიტანოთ მაგალითი:

„მაყვალს გიგავს თვალგებო, გოგო გენაცვალეო!“

ან და:

„ხელსახოცს გადმოგვადგე ოქროს მკედილს მოკრავს, შიგ გაგვიხევე სულს და გულსა შერთვის დამწვარი დადაგულს“!

ეს ორივე ლექსი ტრუფლების წარმონაშობია, მაგრამ რა განსხვავებაა მათ შორის? ავიღოთ კიდევ სხვა:

„პატარა ხარ და კარგი ხარ, გაიხარებო, რა იქნებო!“

შენ ბატონი მწყალობელი, მე ერთგული ყმა ვიქნები“.

მეორე ამგვარიც:

ყმა ბატონისთვის მოკედება, ბატონიც მწყალობელია ხორცს აუშლევრეს პატავით, სელისანი მგალობელია“.

ახლა კიდევ ამგვარიც, მაგრამ სხვა ხასიათისა:

„აქამდე ჩვენი ბატონი უწრწუნებდა ჯარებსა, ახლა კი მისი შვილები ქალას დასდევნენ ღორებსა“.

„ზნაური მკადს არა სქამს, მოშვიდება, ქირსაც მომქამს“.

„გლეხი კაცი იზრდებოდესო, გირდებოდესო“ და სხვანი.

ესენი ყველა ხალხის ნაწარმოებია, მაგრამ რა განსხვავება არის იმ პირველ ორსა და სხვებს შორის? ერთი გვიხატავს მრავალ საუკუნოების განმავლობაში ბატონ-ყმურ კეთილ დამოკიდებულებას და მეორე კი ხალხის ზნეობით დაცემის დროს სხვა და სხვა წოდებთა ერთმანეთთან გადაკედებას. უნდა ვთქვათ არც ერთი არ არის, თუმცა პირველს კი საისტორიო, სეარო მნიშვნელობა აქვს და მეორე მხოლოდ კერძოობითაა, ადგილობრივი და დიდხანსაც ვერ დაისადგურებს ხალხის გრძნობა-გრძნობაში, მაგრამ მაინც ყველა უმუხარკებლად უნდა ჩაიწეროს და გამოიგზავნოს რედაქციაში. ამიტომაც მიგმართავთ ყველას, ვისაც შეუძლია დახმარება, განსაკუთრებით სოფელ ახალგაზრდობას, რომ მხარი მოგვცენ ამ დიდად საჭირო საქმეში. იმათ უნდა აიღონ თავიანთი სოფლები და აგვიწერონ ამგვარად: რა გვარის კაცები ცხოვრობენ იქ და ან რა თქმულება დარჩენილი მათში იმათ ძეგლებზე? დავიხსენებო, რა და რა ფრინველები, შინაური და გარეული ცხოველები შენობენ იქ? რა და რა მცენარე-ბალახები იზრდებიან და რა თვისებისა არიან ზოგიერთი მათგანი? რომელი მათგანი გამოდგება საღებავად? რამდენი ნაწარგი ცხენ-კოწმ-დარბაზებზე იზრდება და რა არის მათზე თქმულება? რა და რა მდინარეები ჩამოდიან? რა თევზებია შიგ? ტყეები თუ აქვს? წყაროები? დღევანდელი და სხვანი. შეკრიბონ აქვე ზეპირ-გადმოცემები ყოველგვარი: ზღაპრები, ზიარები, ლექსები, ანდაზები, ხეები და სხვანი. გვარში თუ რამე გუჯრებია, აგრეთვე ყოველი სიტყვა, რომელიც ეუცხოოდა, ჩაწერონ და მისი მნიშვნელობა გამოკითხონ ხალხს. შეგვარებულმა, რასაკვირველია, უნდა უმეტესწილად ჩაწეროს, როგორც გაიგონოს, ე. ი. ფონოგრაფიულად. დაესწროს სოფლის ქირში და ღებინა, რომ მათი ზნე და ხასიათი შესწავლოს და აგვიწეროს. ერთს სთვლის რომ მორჩება, მეორე მეორეში გადავიდეს და ამგვარად მოიაროს ერთი მეორეზე მისი მხარე, ან ხეობა. ეს ძალიან ადვილი საქმეა და ამას არც ძალიან ბევრი დრო მოუწდება. ამ საქმეს მხოლოდ გულდადება უნდა და მცირეოდენი ბეჯითობა, რომ თავის საკუთარი ფანტაზია არ წაამტროს შემკრებელმა. ამ ოცი—ოცდაათი წლის წინდ მე თვითონ დადილიდი სოფლისოფლად და იმდენი რამ შესანიშნავი ენახე და გავიგონე, რომ სწორედ გასაკვირველია. ბევრი მათგანი ერთი შეხედულობით უმნიშვნელო და სულელური რამ ჰგონია კაცს, მაგრამ ბოლოს, რომ დაუკვირდება, მიხვდება, თუ რა გონივრული არიან ისინი.

ავიღოთ მაგალითად შემდეგი: სვანეთში მოსახლეები ხოშკებში ღვანან და თითო სახლში ხშირად მთელი გარეულობა არის მოთავსებული. ასე რომ, თუმცა, ერთი კაცის ჩამოგვადნა არიან, მაგრამ მათში თითქმის ნათესავთა ადრე არის. ერთი დღე-მეორე მისი შვილი ერთმანეთში მძებნე იწოდებიან და სხვებთან კი ძიანებან. აი, საიდან წამოშობილა მრავლობითობა?

ხვის კიდევ განმეორებული მრავლობითობა რიცხვის რასაკვირველია, ამ ძებნა და ძიანება ისე სწავით ერთმანეთში ნათესავობა, რომ მისი გატება მომავლინებელ ცოდნად მიიჩნეოთ. ეს მე მიკვირდა. ერთმა უბრალო შემთხვევამ ყოველივერი ამხსნა. ერთ სერზე რომ გადავიდი, ჩემმა მზღებელმა სვანმა მოიხადა ქუდი და სთქვა: „მეტირთა შეუდგო!“ და მიათითა ერთ პატარა ჩაყარნილ ადგილს, ტახტის მსგავსი, რომ გამოვიტყვე, აი რა მიაშობა—ეს სერი ჰყოფს საბატონო და თავისუფალ სვანეთს; აქედან ორივე კარგად მოიხსნა. ერთ დილას ამოსულიყო საბატონოდან გოგო, გადახედდა და ეთქვა: „რა კარგი რამ არის ეს თავისუფალი სვანეთიო!“ იმ დროსვე მეორე მხრიდან ვაჭი გადმოსულიყო, გადახედდა და ეთქვა: „რა კარგია საბატონო სვანეთიო!“ ორივეს გრძნობა მორევით. მეორე დაენახათ ერთმანეთი გრძნობა მორევით, შეეყვარებოდნენ, ცოლ ქმრობის პირობა დაედგათ და შემტდარიყვენ, მაგრამ მაშინვე დედა-მამა გასცემოდნენ და შიგ ჩაყარნილიყვენ;—აი, ბატონო, ხომ ხედავთ ტახტურით რომ მოიხანს და ზედაც დიდი სასაფლაოა? თურმე, ნუ ბრძანდები, ერთი მთიდან ტყვეთ ყოფილიყო წამოყვანილი, მძა ყოფილიყო ამ გოგოსი და კი არავინ იცოდაო. ისე სვანი ვერ აუვლის გვერდს ამ ადგილს, რომ შენობა არ გამოითხოვოს იმ შემტდარებისათვისო. ამგვარი რამ თვით ხალხის გულიდან ამონაღები დიდი ძალი და კანონი იმავე ხალხისათვის. აუხაზეთში ერთს ნამოსახლზე ვინც გაივლის, დიდი და პატარა ყველა ფიხს დაადგებს და როდესაც შეგროვდება, მეორე წაუკიდებენ ცეცხლს და დასწვენ ხოლმე. ეს ჩვეულება ჯერაც კიდევ არ გადავარდნილა. ამბობენ, აქ ერთი მოსახლე იყო, რომელმაც ზამთარში გაყინული მგზავრი შინ არ შეუშვა; სტუმრობის გაცემისათვის ასე უნდა იყოს ხოლმე შეჩვენებული, რომ საიქიოს ცეცხლი არ გამოეღოსო. ამგვარი რამეები თავისთავად საგულისხმო არიან და ახსნა აღარ ექირებათ. საკვირველი ის არის, რომ ჩვენში ყველგან ამაო რწმუნება-საც გონივრული საფუძველი აქვს და ამა ისე ტუტუტური, როგორც ზოგიერთ ხალხში. ესეები ყველა რომ შეიკრიბება, მაშინ შევიტყობთ ჩვენი ქვეყნის ფასს და ჩვენ თავსაც გავიკნობთ; მაშინ ნამდვილად გვექნება გოგონისწინებული საქართველო ყოველი მხრიდან: გეოგრაფიულად, ეთნოგრაფიულად, ისტორიულად, არქეოლოგიურად, და სხვანი. მაშინ ლექსიკონების შედგენაც ადვილი იქნება, როგორც საზოგადოისი, ისე კერძო ზოოლოგიურის, ბოტანიკურის, მინერალოგიურის და სხვანი. სხვა ქვეყნებში დიდი ძალი თანხა საკუთრად ამ ზეპირ—სიტყვობისათვის გადადებულია და ჩვენშია უსასყიდლოდ ძველი იქნება სახეებით საქმის წაყვანა, მაგრამ ჯერ, რადგანაც საკუთარი შეძლება ნებას არ გვაძლევს, რომ ქირით ბევრი ვიყოლოთ, ოთხის მეტი არა გვყავს საკუთარი მკვლევარი და ზეპირ-გადმოცემების ჩაწერა. შემდეგში კი, თუ საქმე კარგად წავიდა და საშუალება გვექნება, რასაკვირველია, ყოველ მხარეში გვეყოლება თითო კაცი. ახლა-კი, ჯერ-ჯერობით ყველას ვთხოვ, რომ ვინც რაღაც შეიძლოს, ამ დიდ საქმეში დახმარებას და შემწეობას ნუ მოგვაკლებს.

მამოა ჩვენი სათაყვანებელი მგონაო ლაპარაკი შენის ერთი ვისწავლე, როცა ვიზრდებოდი ბებისთან ერთ მიგარდნილ სოფელში. მთელ სამყაროს წარმოადგენდა იმ დროს ჩემთვის ბაბუას ძეგლი ეზო, რომელიც შემოფარგლული იყო მაღლის მუხებით. აქ ანათებდა ბუმბერაზი მზე და შენი ცხოველ-მყოფელი ლექსები. ვსოცხლობდი, ვხარობდი, დასდევდი იმ დროს ჩემსავით უღარდელ პეპლებს და სიმღერით ვარაკაკებდი შენს „პატარა კახიდან“ სხვა და სხვა ადგილებს. შენი წყაროსებრ მორაკაკე მსუბუქი ენა მზილავდა. ლევან, რევაზი, მოხუცი გელო, თვით კახი ყველა მყავდა გათვალისწინებული, ყველას სახეებს ხედავდი ჩემს გონებაში. პირველად ცრემლიც ბევრი დავღვარე, როცა ვისმენდი, როგორ

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მეტირთა შეუდგო!

მე

